

NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI TỔ CHỨC CÁC CƠ QUAN BÁO CHÍ ĐỊA PHƯƠNG TRONG XU THẾ MỚI

ĐỖ XUÂN HÒA*

Sự bùng nổ của internet, đặc biệt là cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã tác động mạnh mẽ đến đời sống xã hội và ảnh hưởng sâu sắc đến sự phát triển của báo chí. Từ đó, đặt ra cho các cơ quan báo chí nói chung, cơ quan báo chí địa phương nói riêng cần phải có phương án sắp xếp tổ chức bộ máy phù hợp để thích ứng với xu thế mới mà trước hết là với phương thức truyền thông đa phương tiện. Bài viết tập trung làm rõ cơ sở lý thuyết về khoa học tổ chức bộ máy cơ quan báo chí địa phương cũng như những vấn đề thực tiễn đặt ra, làm căn cứ để đề xuất mô hình tổ chức phù hợp cho các cơ quan báo chí địa phương ở nước ta hiện nay.

Từ khoá: Tổ chức; cơ quan báo chí địa phương; mô hình tổ chức; truyền thông đa phương tiện; cách mạng công nghiệp 4.0; mạng xã hội.

The explosion of the internet, especially the 4.0 industrial revolution, has had a strong impact on social life as well as the development of journalism. Therefore, it is necessary for press agencies, especially local press agencies, to have an appropriate organizational plan to adapt to the new trend, in which the multimedia communication method is the very first one. The article focuses on clarifying the theoretical basis of the scientific organization of the local press organizational structure and the practical issues, then proposes a proper organizational model for local press agencies in Vietnam.

Keywords: Organization; local press agencies; organizational model; multimedia; industrial revolution 4.0; social networks.

NGÀY NHẬN: 10/9/2023 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 12/10/2023 NGÀY DUYỆT: 17/11/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.334.2023.697>

1. Vai trò của báo chí

Báo chí Việt Nam đặt dưới sự lãnh đạo trực tiếp, toàn diện của Đảng, vừa là tiếng nói của Đảng, Nhà nước, tổ chức chính trị - xã hội, nghề nghiệp, đồng thời là diễn đàn của Nhân dân. Tính đến tháng 12/2022, cả nước có 127 cơ quan báo in, 670 cơ quan tạp chí, 72 cơ quan đài phát thanh - truyền hình (trong đó có 64 đài phát thanh - truyền hình địa phương), 6 cơ quan truyền thông đa phương

tiện chủ lực¹. Qua đó, cho thấy sự đa dạng cũng như tầm quan trọng của hệ thống các cơ quan báo chí trung ương và địa phương.

Tại Điều 16 Luật Báo chí năm 2016 xác định rõ: “cơ quan báo chí là cơ quan ngôn luận của các cơ quan, tổ chức...”. Theo đó, “Cơ quan của Đảng, cơ quan nhà nước, tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức chính trị xã hội -

* NCS, Học viện Hành chính Quốc gia

nghề nghiệp, tổ chức xã hội, tổ chức xã hội - nghề nghiệp, tổ chức tôn giáo từ cấp tỉnh hoặc tương đương trở lên, hoạt động hợp pháp theo quy định của pháp luật Việt Nam được thành lập cơ quan báo chí” (Điều 14 Luật Báo chí năm 2016). Ở nước ta, không có báo chí tư nhân, các tổ chức đảng, chính quyền, tổ chức chính trị xã hội là cơ quan chủ quản của các cơ quan báo chí. Trong đó, cơ quan báo chí địa phương là một bộ phận quan trọng cấu thành nên báo chí cách mạng Việt Nam. Như vậy, có thể hiểu cơ quan báo chí địa phương là cơ quan ngôn luận của đảng bộ, chính quyền và là diễn đàn của Nhân dân các địa phương. Báo chí địa phương là một bộ phận hữu cơ trong hệ thống báo chí ở nước ta, hướng đến việc phục vụ những cộng đồng người ở từng địa phương, từng khu vực. Báo chí địa phương không chỉ là cầu nối giữa Đảng, Nhà nước với Nhân dân, là cơ quan tuyên truyền, vận động Nhân dân thực hiện đường lối, chính sách mà còn định hướng chính trị, tư tưởng cho Nhân dân trước các sự kiện, vấn đề tại địa phương, khu vực, trong nước cũng như quốc tế.

Mỗi địa phương đều có những truyền thống và đặc điểm riêng về đời sống kinh tế - xã hội, có sắc thái riêng trong tâm lý của công chúng. Báo chí địa phương có lợi thế là khả năng thông tin cho người dân địa phương về mọi lĩnh vực của đời sống kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... bằng các ngôn ngữ và theo “bản sắc” của địa phương, vùng, miền. Thực tiễn cho thấy, báo chí địa phương phát triển sẽ tạo ra cơ hội để những người sống trong cùng một địa phương kết nối với nhau, chia sẻ kinh nghiệm làm ăn kinh tế, giao lưu văn hóa - xã hội bản địa.

Trong nhiều năm qua, hầu hết các cơ quan báo chí được xây dựng và vận hành theo mô hình cơ quan báo chí chuyên biệt, dành riêng cho một loại hình báo chí nhất định. Đối với hệ thống báo chí địa phương, mỗi tỉnh, thành phố đều có một cơ quan báo đảng thuộc tỉnh ủy, thành ủy; một đài phát thanh - truyền hình thuộc UBND tỉnh, thành phố. Hệ thống các cơ quan báo chí địa phương về cơ bản đã làm tốt

chức năng vừa là cơ quan ngôn luận của Đảng, Nhà nước, vừa là diễn đàn của Nhân dân địa phương, đóng góp tích cực vào sự nghiệp cách mạng Việt Nam.

2. Thực trạng triển khai tổ chức của các cơ quan báo chí địa phương

Thời gian qua, các cơ quan báo chí địa phương đã có những quyết định lựa chọn để xây dựng, tổ chức mô hình hoạt động hiệu quả. Một số cơ quan báo chí địa phương bước đầu đề ra và thực hiện các giải pháp đổi mới. Chẳng hạn như Quảng Ninh là địa phương đầu tiên trong cả nước thực nghiệm áp dụng mô hình Trung tâm truyền thông (media-center) trên cơ sở sáp nhập Báo Quảng Ninh, Đài Phát thanh và Truyền hình Quảng Ninh, Báo Hạ Long, Cổng thông tin điện tử tỉnh Quảng Ninh thành Trung tâm Truyền thông tỉnh Quảng Ninh².

Việc triển khai mô hình cơ quan báo chí hội tụ hoặc truyền thông đa phương tiện ở các cơ quan báo chí địa phương ở nước ta hiện nay được thể hiện rõ nhất đó là nội dung báo in được xuất bản dưới hình thức điện tử, phát hành qua môi trường mạng để hỗ trợ cho phát hành báo in, như: báo Nghệ An, báo Lạng Sơn, báo Bình Phước... Các đài phát thanh - truyền hình chuyển tải các chương trình lên mạng internet. Như vậy, cùng một nội dung thông tin, công chúng cũng dễ dàng tiếp nhận bằng các phương thức khác nhau (đọc, nghe, xem). Phần lớn các cơ quan báo chí địa phương đã xuất bản song song hai hình thức, đó là hình thức báo in hoặc phát thanh - truyền thông truyền thống và hình thức điện tử, qua đó có những phương án về sắp xếp, tổ chức bộ máy cơ quan báo chí địa phương cho phù hợp với quy hoạch báo chí đặt ra.

Với cơ cấu tổ chức bộ máy hiện nay, các cơ quan báo chí địa phương đã thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ của mình, thực hiện đúng tôn chỉ, mục đích của một cơ quan báo chí. Nhân sự trong các cơ quan báo chí địa phương đều được đào tạo chuyên môn, nghiệp vụ cơ bản và chủ yếu đào tạo chính quy, đáp ứng chức danh công tác theo các loại hình báo chí

truyền thống. 100% viên chức làm việc chuyên môn đều có trình độ đại học, đáp ứng nhu cầu vị trí việc làm. Viên chức, người lao động được bố trí việc làm phù hợp khả năng và trình độ chuyên môn, nghiệp vụ.

Tuy nhiên, thực tế hoạt động cho thấy, nhiều cơ quan báo chí địa phương vẫn chưa có sự thay đổi đáng kể trong việc cải cách, đổi mới tổ chức bộ máy. Việc tổ chức của các cơ quan báo chí địa phương hiện nay vẫn còn một số hạn chế, yếu kém, cụ thể:

Một là, hệ thống các cơ quan báo chí địa phương còn công kênh, nhiều đầu mối, dàn trải và trùng lặp, chưa phù hợp với nhu cầu thực tế. Cơ cấu tổ chức bộ máy các cơ quan báo chí địa phương chưa tinh gọn, hoạt động chưa thực sự hiệu quả, đồng thời chậm đổi mới về thực hiện đề án sáp nhập các cơ quan báo chí để trở thành cơ quan báo chí hoặc trung tâm thông tin hội tụ và chưa được nhất quán về tên gọi sau khi sáp nhập. Còn tình trạng dư thừa biên chế nhân sự ở các bộ phận thuộc các cơ quan báo chí địa phương; chất lượng đội ngũ nhân sự chưa đáp ứng yêu cầu báo chí địa phương tiện.

Hai là, do sự phát triển của nền kinh tế, nhu cầu hưởng thụ dịch vụ thông tin của công chúng ngày càng cao và đa dạng; công chúng mong muốn nắm bắt những thông tin kịp thời ngay tại thời điểm diễn ra sự kiện, bảo đảm tính thời sự, cập nhật. Tuy nhiên tổ chức bộ máy các cơ quan báo chí địa phương chưa phù hợp với hoạt động sản xuất các sản phẩm, ấn phẩm báo chí đáp ứng được nhu cầu công chúng. Ngoài ra, đầu tư trang thiết bị kỹ thuật, công nghệ chưa đáp ứng yêu cầu của hoạt động sản xuất các sản phẩm, ấn phẩm báo chí theo xu hướng mới; chất lượng, hiệu quả hoạt động còn nhiều hạn chế.

Ba là, một số cơ quan chủ quản và cơ quan báo chí địa phương còn khá lúng túng trong việc triển khai quy hoạch báo chí, nhất là vấn đề chuyển đổi loại hình báo chí, như: chuyển từ báo in sang báo điện tử, từ tạp chí in sang tạp chí điện tử, từ báo thành tạp chí. Bên cạnh

đó, còn gặp nhiều khó khăn trong vấn đề tự chủ tài chính do nguồn thu quảng cáo của các cơ quan báo chí địa phương còn thấp, thu nhập của viên chức, người lao động chưa cao, các cơ quan báo chí chưa thể tự chủ kinh phí hoạt động thường xuyên theo lộ trình.

3. Những yêu cầu đặt ra đối với các cơ quan báo chí địa phương

Thứ nhất, để thích ứng, tồn tại, phát triển và đáp ứng được các yêu cầu truyền thông hiện nay, các cơ quan báo chí địa phương cần thay đổi trong phương diện mô hình tổ chức bộ máy để có thể thích ứng, tồn tại, phát triển (tức thời, tương tác cao, đa chiều, minh bạch). Trong xu thế mới đó, các cơ quan báo chí địa phương tiếp tục vận động và phát triển theo xu hướng sắp xếp lại mô hình tổ chức bộ máy, phù hợp với Quyết định số 362/2019/QĐ-TTg ngày 03/4/2019 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Quy hoạch phát triển và quản lý báo chí toàn quốc đến năm 2025: “Phát triển báo chí đi đôi với quản lý tốt, theo hướng cách mạng, chuyên nghiệp, hiện đại, chất lượng, hiệu quả đáp ứng nhu cầu thông tin của Nhân dân... Phát triển báo chí phù hợp với xu thế phát triển khoa học - công nghệ và thông tin, truyền thông thế giới”; mục tiêu được xác định trong Quy hoạch này là: “Sắp xếp hệ thống báo chí gắn với đổi mới mô hình tổ chức, nâng cao hiệu quả lãnh đạo, quản lý báo chí để phát triển hệ thống báo in, báo hình, báo nói, báo điện tử...”.

Thứ hai, truyền thông đa phương tiện thay thế hình thức truyền thông thông thường. Trước đây, thông tin của báo chí được truyền tải mang tính đơn nhất, công chúng chỉ có thể tiếp cận bằng cách đọc, nghe hoặc xem, nhưng với phương thức truyền thông đa phương tiện - báo điện tử, tính chất đơn nhất ấy bị phá vỡ. Trên báo điện tử, ngôn ngữ được thể hiện dưới dạng “siêu văn bản”: vừa thể hiện bằng chữ viết (text), vừa trình bày hoặc minh họa bằng hình ảnh, clip (picture, video), âm thanh (audio). Trong một thời gian ngắn, loại hình truyền thông đa phương tiện đã chiếm ưu thế, được bạn đọc đón nhận hào

húng, trở thành xu hướng của truyền thông hiện nay. Các cơ quan báo in địa phương đều có trang thông tin điện tử hoặc báo điện tử. Sự pha trộn thông tin giữa báo in và báo điện tử, nguyên lý “một đầu vào”, “nhiều đầu ra” đang được các cơ quan báo chí địa phương tận dụng tối đa để đáp ứng cao nhất nhu cầu thông tin đa dạng của công chúng thời đại công nghệ số.

Các cơ quan báo chí địa phương cần xây dựng lộ trình, giải pháp để thích ứng và phát triển mạnh mẽ hơn trong xu thế truyền thông đa phương tiện. Qua đó, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động, bảo đảm khả năng cạnh tranh của các cơ quan báo chí (đặc biệt là cơ quan báo chí địa phương).

Thứ ba, cùng với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ truyền thông đa phương tiện và mạng internet, các ứng dụng công nghệ số, nền tảng số sẽ được áp dụng vào quy trình xuất bản và phát hành tác phẩm, ấn phẩm báo chí. Mô hình chuyển đổi số tác động sâu sắc đến sự vận động, phát triển của cơ quan báo chí địa phương. Theo đó, mô hình tổ chức của cơ quan báo chí địa phương cần hoạt động gắn với việc bảo đảm các nguồn lực để chuyển hóa các mục tiêu kế hoạch thành kết quả thực tế theo chức năng tổ chức với những đặc điểm sau: (1) Phân chia các bộ phận và thiết kế sơ đồ cơ cấu tổ chức; (2) Thiết lập các mối quan hệ và cơ chế vận hành của bộ máy tổ chức; (3) Phân tích công việc và phân công công việc; (4) Ủy quyền và tổ chức phân cấp quản lý.

Đối với tên gọi của các cơ quan báo chí địa phương hội tụ và địa vị pháp lý, cần xác định rõ cơ quan báo chí địa phương hội tụ trực thuộc tỉnh ủy hay UBND cấp tỉnh là phù hợp. Bên cạnh đó, về tên gọi cần bảo đảm vị thế, vai trò và chức năng của cơ quan báo chí địa phương. Việc đề cấp ủy địa phương trực tiếp lãnh đạo, chỉ đạo cơ quan báo chí sẽ góp phần tăng cường sự lãnh đạo toàn diện đối với cơ quan báo chí địa phương, từ đó, góp phần bảo đảm cho báo chí định hướng thông tin, định hướng dư luận xã hội một cách ưu việt, hiệu quả hơn

Thứ tư, trong bối cảnh truyền thông đa phương tiện, tương lai không xa, việc thực hiện hợp nhất đài phát thanh - truyền hình và cơ quan báo in, đòi hỏi tăng cường đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ phóng viên, biên tập viên để đáp ứng yêu cầu nhà báo đa năng. Trong đó, tập trung đào tạo, bồi dưỡng kỹ năng, nghiệp vụ, phương cách làm báo mới, báo chí hiện đại, đáp ứng về chuyên môn cho cả 4 loại hình báo chí (báo in, báo nói, báo hình, báo điện tử) □

Chú thích:

1. *Số liệu về các cơ quan báo chí Việt Nam năm 2022*. <https://baotintuc.vn>, ngày 26/12/2022.
2. *Quyết định số 1267/QĐ-TU ngày 18/12/2008 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy Quảng Ninh về việc thành lập Trung tâm truyền thông tỉnh Quảng Ninh*.

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Văn Dũng (chủ biên). *Truyền thông - Lý thuyết và kỹ năng cơ bản*. H. NXB Lý luận chính trị, 2006.
2. Nguyễn Bá Dương - Phạm Hồng Quý (đồng chủ biên). *Giáo trình Khoa học tổ chức*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, 2018.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021.
4. *Luật Báo chí năm 2016*.
5. *Một số nội dung cơ bản về nghiệp vụ báo chí, xuất bản*. H. NXB Thông tin và truyền thông, 2013.
6. Lê Thị Nhã. *Lao động nhà báo - Lý thuyết và kỹ năng cơ bản*. H. NXB Chính trị - Hành chính, 2010.
7. P.M. Kecgientsev. *Những nguyên lý của công tác tổ chức*. H. NXB Thanh niên, 1999.
8. *Quyết định số 362/QĐ-TTg ngày 03/4/2019 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Quy hoạch phát triển và quản lý báo chí toàn quốc đến năm 2025*.
9. Phạm Ngọc Thanh. *Giáo trình khoa học quản lý đại cương*. H. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2019.
10. *Thông tư liên tịch số 17/2010/TTLT-BTTTT-BNV ngày 27/7/2010 của Bộ Thông tin và Truyền thông và Bộ Nội vụ quy định về chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ cấu tổ chức của Đài Phát thanh - Truyền hình thuộc Ủy ban nhân dân cấp tỉnh, Đài truyền thanh - truyền hình thuộc Ủy ban nhân dân cấp huyện*.